

Viestintä ja logiikka (2)

Tiedotustutkimus julkaisee poikkeuksellisesti Tarmo Malmbergin keskustelupuheenvuoron. Lehti toivoo keskustelua-palstalle tarjotuilta kirjoituksilta tiivistä esitystapaa. Maksimipituudeksi suositellaan 4-5 liuskaa.

Toimitus

Veikko Pietilä (1982) esitti käsillä olevan lehden 5-vuotisseminaarissa katsauksen, jossa hän sekä luonnehti suppeasti suomalaisen tiedotustutkimuksen menneisyyttä ja nykytilaa että pyrki hahmottamaan sen tulevaa kulkureittiä. Jälkimmäisen kysymyksen osalta hän piti "'uutta aaltoa' sinä kiintopisteinä, joka on otettava lähtökohdaksi ryhdyttäessä tarkastelemaan sitä, mihin olemme menossa", koska "'uusi aalto' on kiintopiste, jota tällä hetkellä olemassa- tai kehkeytyvässä olevat diskursit eivät voi kiertää, jos pyrkivät olemaan vakavassa mielessä edistyviä" (emt., 6-7).

Näin siksi että Pietilän mielestä "'uusi aalto' - tarkemmin: 'uuden aallon' teoria oikein ymmärrettynä - on se kiintopiste, josta tähän kysymykseen (mihin olemme menossa) pääsee hedelmällisimmin käsiksi" (emt., 7). Tämän nojalla Pietilä pyrki sekä rajaamaan 'uuden aallon' omaa pätevyysaluetta, jolla sitä ei "ole tähän mennessä osoitettu virheelliseksi eikä edes ristiriitaiseksi" (emt., 8), että täsmentämään sen selitysvoimaa mm. tuomalla esiin eräitä kysymyksiä, joihinka vastaamiseksi sen metodologiakäsitystä on edelleen kehiteltävä eteenpäin.

Pietilän tarkasteluun esittämässäni kommentissa (Malmberg 1982) yritin osoittaa, että 'uuden aallon' keskeinen ongelmallisuus liittyy kysymykseen identiteetistä, so. siitä mitä jokin (viestintä, sanomalehti, tiedotustutkimus, Tarmo Malmbergin kanta) on. Luonnehdin Veikko Pietilän ja 'uuden aallon' ratkaisua

monologiseksi, koska siinä jonkin asian identiteetti joko määritetään pelkästään sen ei-identiteetin nojalla tai siihen mahdutetaan toisilleen ristiriitaisia määreitä, jotka eivät saa positiivista ratkaisua esitetyn teoriakokonaisuuden puitteissa. Luonnostelin samalla dialektiseksi nimeyttäväni, toisenlaista identiteettikäsitystä sekä yleisen filosofisen kysymyksenasettelun että erityisten tiedotusopillisten esimerkkien valossa.

Vastineessaan kommenttiini Pietilä (1983a, 32-33) katsoi kuitenkin, että yritykseni määrittää sekä 'uuden aallon' että oman kantani identiteettiä oli täysin harhaanjohtava ja virheellinen. Tämän Pietilä teki esittämällä, että jokainen hänen tarkasteluunsa kohdistamani kriittinen huomautus oli paikkansapitämätön (tämän hän ilmaisi lauseella "Edelleen"; emt., 33). Toisin sanoen olin tulkinnut myös omaa kantaani väärin väittäessäni, että Pietilä oli tarkastelussaan tunnistanut sen ominaislaadun toiseksi kuin mitä se on.

Koska Pietilän vastine oli nähdäkseni huomattavan yliolkainen ja vähättelevä, kun otetaan huomioon käsiteltävän asian yleinen filosofinen ja erityinen tiedotusopillinen merkitys, yritin (Malmberg 1983) käsitellä tilan sallimissa puitteissa joltisenkin systemaattisesti ja laajasti kriittikini luonnetta. Esitin että 'uuden aallon' metodologiakäsityksen eri puolten väittämäni monologisuus liittyy ns. pääomalogisen marxismin erityiseen Hegel-tulkintaan, mikä myös selittää sen lähisukuisuutta Weberin ja Frankfurtin koulukunnan (Horkheimer, Marcuse) kapitalismiteorialle. Keskeistä tässä Hegelin materialistisessa lukemisessa on, että käsite (idea, henki) ja pääoma (arvo, itsenäistyneet yhteiskuntasuhteet) 'vain' vaihtavat paikkaa historian identiteettiä määrävän liikkeen subjektina. Katsoin että tämä poliittisen taloustieteen kritiikin Hegel-perintö on sekä edistysaskel suhteessa historialliseen materialismiin että logistisuudessaan riittämätön ja harhaanjohtava, kun tehtävänä on käsitteellistä erityisten ilmiöiden (kuten massaviestinnän) oma identiteetti. Oletin että tämä positiivisen ja negatiivisen vastakohtaisuus olisi ratkaistavissa kehittämällä sellaista onto- ja metodologiaa, jonka puitteissa tietyn asian olemusta määrittävä logiikka on sekä

monipaikkaista että -aikaista. Lopuksi esitin, että tieteellistä keskustelua sitoo viestinnän oma objektiivinen logiikka, joka liittyy yhtä hyvin oikein- kuin väärinymmärtämiseenkin.

Toisessa vastineessaan Pietilä (1983b) katsoo kuitenkin edelleen, että "syyttävään ja tuomitsevaan sävyyn" esittämäni "purkaus" (emt., 72) on keskeiseltä sisältöltään kohteeton. 'Uuden aallon' metodologiakäsityksen erityisyys ei ole hänen mukaansa poliittisen taloustieteen kritiikin erityisessä, Hegel-sidonnoisessa olemuslogiikassa vaan vanhan Engelsin ajatuksessa "todellisesta elämän tuottamisesta ja uusintamisesta" "historiaa viime kädessä määrävänä tekijänä", jolle viime kädessä määrävyydelle Pietilä antaa ns. tendenssitulkinnan (emt., 71-72). Tämä on Pietilän mielestä, ja tässä yhdyin häneen, "keskeisin kiistakappaleemme" (emt., 71). Koska oma yritykseni kuvata 'uuden aallon' sekä ominaislaatua että ongelmallisuutta on kuitenkin näin paljon poikkeava Pietilän käsityksestä, hänen vastineensa lopputulos on melko kielteinen. Veikko Pietilän mielestä näet keskusteluamme on "turha jatkaa" ennen kuin minä olen päässyt "ainakin K. Pietilän teoriaan verrattavissa olevalle, mieluummin sen ylittävälle" tasolle (emt., 73).

Olen kuitenkin sitä mieltä, että **Tiedotustutkimus**-lehden 5-vuotisseminaarissa vajaa kaksi vuotta sitten alkanut keskusteluni Pietilän kanssa on ainakin itseäni häiritsevällä tavalla edelleen kesken. Koska näin on, haluan omalta osaltani vielä etsiä yhteistä kosketuspintaa ja oikeinymmärtämisen mahdollisuutta. Tällä tarkoitan seuraavaa. Ongelmallista tieteellisessä keskustelussa ei usein ole niinkään se, että eri tutkijoilla on kovin erilaisia perusteltuja käsityksiä maailmasta. Jos kaikki ajattelisivat samalla tavalla, olisi paljon enemmän syytä huoleen. Myös Pietilän kanssa käymäni keskustelun dilemma on pikeminkin siinä, ettei meillä ole yhteisymmärrystä siitä mistä olemme eri mieltä. Toisin sanoen sen identiteetti, mikä muodostaa yhteisen asiaamme, on edelleen epäselvä joskaan ei ääriiviivaton. Jos kuitenkin tätä yhteisymmärrystä erimielisyydestämme voidaan lisätä, voi keskustelu ainakin periaatteessa olla edistävää, so. käsiteltävästä kohteesta uutta tietoa

tuottavaa. Näin myös se yliolkainen ja vähättelevä tai syyttävä ja tuomitseva keskustelun sävy, jossa tieteenkin subjektit ilmaisevat henkilökohtaista närkästyttään, voi olla itse asian, totuuteen pyrkimisen kannalta häviävä momentti.

Yritän seuraavassa rajata uudella tavalla sitä yhteistä asiaamme, josta Pietilän kanssa tunnumme olevan kovin eri mieltä. Edellisen puheenvuoroni (Malmberg 1983) tavoin jaan tarkasteluni kolmeen erilliseen kysymykseen.

1. Selittämisestä ihmistieteessä.

Ihmistieteiden yleisellä filosofisella tasolla olen tässä keskustelussa yrittänyt puolustaa seuraavan tapaista metodologista kantaa (finessoidummin kantani ilmenee artikkeleista Malmberg 1984a & 1984b ja teoksesta Malmberg 1984d). Ihmistieteiden kohde on aina monimääreinen, koska se käsittelee inhimillistä käytäntöä rikkaana kokonaisuutena. Tämä myös merkitsee, että tämän kokonaisuuden selittäminen sanan laajassa (eikä ainoastaan kausalisoiivassa) mielessä mahdollistaa erilaisia strategioita. Se, mikä on näiden strategioiden luonne, keskinäissuhde ja selityvoima, muodostaa ihmistieteiden yleisen filosofisen ongelma-alueen. Tähän liittyy myös kysymys monologiikasta. Erimielisyyteni Pietilän kanssa näyttää tältä osin koskevan ainakin kahta eri asiaa.

(a) Olemme Pietilän kanssa eri mieltä siitä, mikä muodostaa 'uuden aallon' metodologisen selitysstrategian yleisessä ihmistieteellisessä suhteessa. Itse olen esittänyt, että sitä on etsiminen siitä erityisestä hegeliläisestä Marx-tulkinnasta, joka luonnehtii poliittisen taloustieteen kritiikkiä tai ns. pääomalogiikkaa teoriahistoriallisine edeltäjinne (nuori Lukács, Frankfurtin koulukunta). Pietilä taas katsoo, että 'uusi aalto' on lähtökohdiltaan "engelsiläinen" (Pietilä 1983b, 73) korostaessaan talouden viime kädessä tendenssinomaista määrävyyttä. Tältä osin hän (emt., 71) viittaa 'uuden aallon' opus classicuksen (K. Pietilä 1980) sivulle 39, jossa Kauko Pietilä siteeraa Engelsin tunnettua kirjettä J. Blochille vuodelta 1890. Tämä Veikko Pietilän 'uuden aallon' identiteettikuvaus ei ole kuitenkaan seuraavassa mielessä vakuuttava.

Voidaan perustellusti lähteä siitä, että kaikkia marxilaisia tutkimusperinteitä

tä kuvaa tavalla tai toisella postulaatti talouden viimekätisestä determinaatista. Se taasen, miten tämä määräävyys ratkaistaan, hajottaa marxismiin kirjoja. Myös Kauko Pietilä on työssään tästä tietoinen, ja siksi hän (emt., 66) myös ankarasti kritikoii "vanhan historiallisen materialismin" edustajia (erityisesti Ahmavaaraa) "mekaanisesta strukturalismista" ja "metodologisesta ahistoriallisuudesta". Rajatakseen omaa ratkaisuaan Kauko Pietilälle ei näin ollen riitä pelkä vanha Engels; tarvitaan Engelsing politekonomistinen tulkinta, jossa myös talouden käsite saa erityisen, arvomuotoon sidotun sisältönsä (emt., 54-112). Tämä taasen ei ole mitä tahansa marxismia vaan oleellisessa suhteessa siihen Hegel-renessanssiin, jota poliittisen taloustieteen kritiikki marxismiin sisällä on merkinnyt. Näin ollen Kauko Pietiläkään ei kaihdakaan puhumasta esimerkiksi tavarasta tai pääomasta historian "transsendenttina subjektina" (emt., 151) ja "itseliikkuvasta arvosta" (emt., 87). Marx nähtynä Hegelin Kant-kritiikin pikemmin kuin vanhan Engelsing prisman lävitse on tässä suhteessa Kauko Pietilän metodologiakäsityksen ihmistieteenfilosofista kasvualustaa.

Tästä 'uuden aallon' transsendentaalifilosofisesta ratkaisusta (mm. sitä olen käsitellyt laajemmin työssäni Malmberg 1984d) olemme Veikko Pietilän kanssa eri mieltä. Eteenpäin pääsy edellyttäisi näin ainakin sen arviointia, mikä muodostaa 'uuden aallon' teorianhistoriallisen taustan. Veikko Pietilän tulisi toisin sanoen ottaa kantaa ei ainoastaan vanhaan Engelsingin vaan myös poliittisen taloustieteen kritiikin kiistämättömään hegeliläiseen ei ainoastaan Marx-lukutapaan vaan myös (joko löyhässä tai vahvassa mielessä) selitysstrategiaan.

(b) Edelliseen liittyen tunnumme olevan Pietilän kanssa eri mieltä siitä, mikä on tieteenfilosofisen ja metodologisen tutkimuksen asema ja luonne tiedotusopin tapaisessa erityistieteessä. Pietilä (1983b, 73) tekee näet eron "yleisten filosofistyyppisten asettamusten ja kannanmäärittelyjen" ja "reaalisten ilmiöiden tutkimuksen ja selittämisen" välillä antaen ymmärtää, että edelliset ovat sisällöllisesti alisteisia jälkimmäisille. Toisin sanoen tiedotustutkimuksen tieteenfilosofiset ongelmat eivät ole luon-

teeltaan filosofisia vaan reaalisia erityisiä ilmiöitä koskevia. Myös tämä koskee ihmistieteen yleistä luonnetta, ja siksi käsittelen sitä tällä kohden.

Nähdäkseni tieteenfilosofisella ja metodologisella tutkimuksella on yksittäisissä ihmistieteissä oma itsenäinen sijansa, joka ei palaudu tiettyjen reaalisten tai empiiristen ilmiöiden tutkimukseen. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että voimme käsitellä käytettyjä selitysstrategioita myös omana yleisenä kysymyksenään. Voimme esimerkiksi arvioida Marxin **Pääoman**, Weberin **Wirtschaft und Gesellschaftin** tai Kauko Pietilän **Formation of the Newspaperin** selitystapaa suhteessa (ihmis)tieteelliseen selittämiseen yleensä. Tämä arviointi ei edellytä sitä, että kirjoittaisimme uudelleen ja kehittyneemmässä muodossa edelliset teokset, koska tieteenfilosofisella kritiikillä on oma rajattu kohteensa ja pätevyysalueensa.

Esimerkiksi Veikko Pietilällä (1980, 96-109) ei ole tarjottavanaan mitään Weberin **magnum opuksen** veroista esitystä maailmanhistoriallisesta rationalisointimisprosessista, ja silti hän katsoo olevansa oikeutettu kritisoidaan tämän selitysstrategiaa. Tässä katsantokannassaan Pietilä on täysin oikeassa. Toisin sanoen vaikei hän olekaan Weberin äärettömän rikkaan tutkimustyön tasolla, hänen kritiikkinsä on oikeutettua, koska sen tehtävänä ei ole kirjoittaa uudelleen rationaalisuuden historiaa vaan arvioida Weberin omaa rationaalisuuskäsitystä. Koska metodi ja kohde ovat myös eri asia, metodologisella tutkimuksella on oma paikkansa. Vastineestaan päätellen näyttäisi meillä olevan Pietilän kanssa tässä toisistaan erkanevat kannat, joskin ottaen huomioon Pietilän oman tieteenfilosofisen tuotannon näyttäisi, että kysymys on jostain muusta. En ole täysin varma mistä. Ilmeisesti meidän tulisi eteenpäin päästäksemme tarkastella lähemmin filosofian ja erityistieteen suhteita.

2. Selittämisestä tiedotusopissa. Selittämistä ihmistieteissä koskeva erimielisyytemme liittyy luonnollisesti myös tiedotusopillisiin erityisongelmiin. Näissä on kuitenkin jo kyse tietyn erityistieteen selitysstrategioista, koska kohteena ovat - Pietilän erotteluin - reaaliset ilmiöt. Kun otetaan huomioon 'uuden aallon'

toistaiseksi vaateliain esitys, kyse on nimenomaan sanomalehtihistorian tutkimisesta ja selittämisestä. Koska en ole historiatieteilijä, ja tätä ei katso Kauko Pietiläkään (1980, vii) olevansa, suljen tässä kuten aiemminkin (vrt. Malmberg 1984c) tarkastelun ulkopuolelle sen, missä määrin Kauko Pietilän työ on historialliselta empirialtaan paikkansapitävä. Tämän edellytyksenähän on, että Pietilän historiatieteellisten lähteiden, lähinnä Grothin esitys sanomalehdistön historiasta on moitteeton, mikä on sinällään oma kysymyksensä. Groth vie meidät kuitenkin samalla itse asiaan.

Erityinen tiedotusopillinen kiistamme Veikko Pietilän kanssa liittyy siihen, missä määrin 'uuden aallon' opus classicus tekee sen mitä se lupaakin tehdä: selittää sanomalehden ja yhteiskuntakehityksen välisen loogisen, välttämättömän ja konstitutiivin suhteen. Itse olen aiemmissa puheenvuoroissani (ja laajemmin työssäni Malmberg 1984d) yrittänyt perustella näkemystä, jonka mukaan se mitä *Formation of the Newspaper* -teoksessa selitetään ei ole niinkään sanomalehti yhteiskunnallisessa kehityksessään kuin yhteiskunta (arvo, pääoma) itsessään mm. sanomalehden tuottavana subjektina. Juuri tätä olen kutsunut monologiikaksi erityisessä tiedotusopillisessa merkityksessä: koska 'uusi aalto' ei ole esittänyt, mikä on sanomalehden oma logiikka, se käsittelee sanomalehden identiteettiä vain sen ei-identiteetin (arvo) osalta.

Vastineessaan Pietilä (1983b, 72) tekee eron monoloogisen ja (tietoisesti vain) yhden logiikan osalta tapahtuvan selittämisen välillä. Tällä hän muun muassa perustelee sitä 'uuden aallon' sanomalehtihistoriallista selitysstrategiaa, jonka nojalla se on keskittynyt sanomalehden yhteiskunnallisesti selittyviin eikä suinkaan kaikkiin puoliin. Se, mitä minä kutsun monologiikaksi ja Pietilä yhden logiikan osalta tapahtuvaksi selittämiseksi, koskevat kuitenkin seuraavassa mielessä samaa asiaa.

Jos väitämme 'uuden aallon' tavoin, että arvomuoto on sanomalehtimuotoa historiallisesti määräävä transsendentti subjekti, josta käsin sanomalehden historia saa morfogeneettisen selityksensä, tämän selityksen pätevyys ehtona on, että arvo- ja sanomalehtimuoto ovat

toisistaan erillisiä ilmiöitä. Toisin sanoen meidän on tiedettävä, mitä arvo ja sanomalehti itsessään ovat, jotta tietäisimme missä suhteessa ne ovat (vaikkakin vain yksisuuntaisesti) toistensa ehdollistamia. 'Uusi aalto' ei ole kuitenkaan missään vastannut kysymykseen, mitä sanomalehti on. Kauko Pietilä (1980, 164-166) sivuaa laajassa tutkimuksessaan julkituodusti vain muutamalla sivulla tätä ongelmaa. Hänen työnsä kokonaisuus kuitenkin osoittaa, että se miten hän sanomalehden määrittelee ei ole olemusmäärittely vaan eräiden sanomalehteen eri aikoina liittyvien empiiristen tunnuspiirteiden kuvaus. Koska nämä empiiriset tunnuspiirteet lisäksi osoitetaan väitetysti arvomuodon määräämiksi, ei sanomalehdellä ole mitään olemusta tai identiteettiä arvon ulkopuolella.

Tätä tarkoitan monologiikalla 'uuden aallon' tiedotusopillisessa metodologiassa. Veikko Pietilän mukaan tässä ei ole kuitenkaan kyse muusta kuin tietoisesta keskittymisestä ilmiön selittämiseen vain yhden logiikan osalta. Olen Pietilän kanssa täysin samaa mieltä siitä, että tällainen näkökulman rajausta on luovallista ja jopa välttämätöntäkin. Erimielisyytemme koskee kuitenkin sitä, mikä on *explanans* ja mikä *explanandum*. Minun tulkintani on, että 'uudessa aallossa' selittävä ja selitettävä eivät ole identifioitavissa toisistaan erillisinä ilmiöinä, jolloin ei ole kyse varsinaisesti selitysstrategiasta vaan loogisen deduktion kaltaisesta operaatiosta tai päättelystä. Pietilän mukaan taasen selittävän ja selitettävän ero on olemassa, mikä siis mahdollistaa maailmaa eikä ainoastaan loogista (arvon) järjestelmää koskevan uuden tiedon.

Ehkä pääsisimme yksimielisyyteen erimielisyydestämme, jos tarkastelisimme lähemmin sitä, miten Kauko Pietilä käyttää työssään hyväksi keskeistä sanomalehtitieteellistä lähdeään, Grothia. Kauko Pietilähän yrittää tehdä Grothille saman minkä Marx teki Hegelille, so. osoittaa kuinka "pääoma on se laki, joka on alistanut henkeä ja tehnyt sen itselleen myöntäväksi, eikä päinvastoin" (emt., 287). Mutta samaan tapaan kuin Marxin yritys kääntää Hegel pääläelleen on samalla myös Hegelin eräiden oleellisten puolien hyväksymistä, seisoo Kauko Pietiläkin Grothin harteilla tätä kritikoii-

nessaan. Oletan että jos keskustelisimme lähemmin Grothin asemasta 'uuden aallon' Hegelinä pystyisimme myös paremmin selittämään erimielisyyttämme tiedotustutkimuksen yleisistä vaihtoehdoista. Tällöin Veikko Pietilän tulisi ottaa myös kantaa siihen, minkä hän tämän keskustelun avauspuheenvuorossaan (Pietilä 1982, 6) jätti tarkastelunsa ulkopuolelle: mikä on saksalaisen sanomalehtiopin tai -tieteen ominaislaatu suomalaisessa(kin) massaviestinnän ja journalismin tutkimuksessa?

3. **Argumentaatiosta.** Olemme tulleet Pietilän kanssa tämän keskustelun kuluessa varsin tietoisiksi siitä, kuinka helppoa väärin- ja vaikeaa oikeinymmärrys ovat. Tämä on synnyttänyt Pietilässä (1983b, 71) oman skepsiksensä: "ei olekaan ihme että nämä keskustelut johtavat harvoin mihinkään uuteen ja hedelmälliseen". Empiirisenä yleistyksenä tämä johtopäätös on valitettavan tosi. Jos on vähänkään perehtynyt eri paradigmojen tai tutkimusperinteiden mutta myös erityistieteiden välillä ihmistieteissä käytyyn keskusteluun, on voinut havaita kuinka paljon niitä hallitsee myös joko tietoinen tai tiedoton ohipuhuminen. Välillä voi olla kyse harkitusta taktiikasta (esimerkiksi keskustelukumppanin nolaamiseksi). Tärkeämpää on kuitenkin se, että väärin- ja oikeinymmärrys ovat kaikessa viestinnässä toisiinsa liittyviä saman asian eri puolia. Tieteessä tämä asia on totuus, ja siksi tieteellinen keskustelu erilaisine argumentaatiostrategioineen on itsessään mitä tärkein kysymys.

Erimielisyytemme Pietilän kanssa koskee myös ainakin osaksi sitä, miten ihmistieteessä (tiedotusopissa) tulee argumentoida käsiteltävän asian puolesta. Käsittelen tätä kysymystä vain yhdeltä puoleltaan, jonka samalla näen kuitenkin kaikkein merkittävimmäksi.

Pietilä (emt., 73) päättää vastineensa ajatukseen, jonka mukaan minun ja hänen välistään keskustelua on "turha jatkaa" ennen kuin minä olen kirjoittanut *Formation of the Newspaperin* tasoisin tutkimuksen sanomalehden muotokehityksestä. Tämä vaatimus tai edellytys on seuraavassa kahdessa mielessä kiintoisa. Ensinnäkin keskustelumme lähtökohdانا on ollut Pietilän (1982) tämän lehden 5-vuotisseminaarissa pitämä

luento, jossa hän esitti oman käsityksensä 'uuden aallon' luonteesta ja merkityksestä suomalaisen tiedotustutkimuksen tulevalle kehitykselle. Tämä luento ei ollut kuitenkaan sama asia kuin mainittu teos, koska se sisälsi Pietilän oman tulkinnan 'uuden aallon' olemuksesta. Toiseksi teoksen *Formation of the Newspaper* tekijä ei ole Veikko vaan Kauko Pietilä. Myöskään Veikko Pietilä, enkä ainoastaan minä, ei ole kirjoittanut mitään kyseisen työn veroista esitystä sanomalehden muotokehityksestä.

Jos siis keskustelumme jatkamisen *sine qua nonina* on Kauko Pietilän väitöskirjan tasoisin tutkimuksen kirjoittaminen sanomalehden sosiaalhistoriasta, Veikko Pietilän on johdonmukaisuuden nimissä suljettava myös itsensä pois pätevien keskustelijoiden auditoriosta. Näin hän ei kuitenkaan argumentoi. Päinvastoin hän sanoo, että minun tulisi pysyä hiljaa koska en pysty parempaan, kun sen sijaan hän voi puhua vaikei myöskään hän pysty parempaan. Kyse on eriarvoisuudesta: se mikä koskee minua ei koske Pietilää.

Erimielisyytemme koskee myös tällaista vertikaalista argumentaatorakennetta, jossa toiselle (samalla tasolla olevalle) on sallittu se mikä toiselta (eri tasolla olevalta) on kielletty. Itse olen kuitenkin sitä mieltä, että tieteen auditorio on universaali ja sikäli periaatteessa horisontaalinen. Tämä ei tarkoita sitä, että kaikki puhujat olisivat yhtä päteviä, vaan sitä että jokaisella on oikeus tulla kuulluksi ja kohdelluksi itsenään. Myös tämän identiteetin itsenäisyydestä on tieteessä kyse. Senkään huomioonottaminen ei ole aina helppoa, koska tieteentekijätkin ovat kokonaisvaltaisia persoonallisuuksia. Ehkäpä pääsisimme Pietilän kanssa askeleen lähemmäksi maalia, jos erittelisimme hiukan lähemmin suomalaisen(kin) tiedotusopin keskusteluilmastoa ja siinä käytettyjä argumentaatiotapoja.

Tarmo Malmberg

Kirjallisuus

MALMBERG, Tarmo. Identiteettiä etsimässä: kommentti V. Pietilän esitykseseen. *Tiedotustutkimus* 5(1982):4, s. 13-21.

MALMBERG, Tarmo. Viestintä ja logiikka. Tiedotustutkimus 6(1983):3, s. 51-56.

MALMBERG, Tarmo. Hegelin objektiivinen logiikka ja ihmistieteiden metodologia. KAKKURI, Marja-Liisa & PATOLUOTO, Ilkka (toim.). Tutkimuksia Hegelistä. Helsinki, Tutkijaliitto, 1984(a), s. 175-196.

MALMBERG, Tarmo. Ihmistieteen tutkimustyypeistä. ALASUUTARI, Pertti (toim.). Laadullinen tutkimus ja teoria. Tampereen yliopiston Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitoksen sarja, 1984(b) (ilmestyy).

MALMBERG, Tarmo. Viestinnän teoria ja tutkimus: tekstejä, 1981-1984. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja C:4. Tampere, 1984(c).

MALMBERG, Tarmo. Journalismikritiikki. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja, 1984(d) (ilmestyy).

PIETILÄ, Kauko. Formation of the Newspaper: A Theory. Acta Universitatis Tamperensis A:119. Tampere, 1980.

PIETILÄ, Veikko. Selittämisestä yhteiskuntatieteessä. Tampereen yliopiston Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos C:27. Tampere, 1980.

PIETILÄ, Veikko. Varsitietä pitkinkö? Tiedotustutkimus 5(1982):4, s. 3-12.

PIETILÄ, Veikko. Hukkuvan ääni uussubjektivismiin suosta. Tiedotustutkimus 6(1983a):1, s. 30-33.

PIETILÄ, Veikko. Monologiikasta saappaat jalassa. Tiedotustutkimus 6(1983b):4, s. 69-74.

Puulla päähän lyöty

Malmbergin vastineen luettuani olen hie-man kuin puulla päähän lyöty. En omassa kommentissani sano käsittääkseni yhdesäkään kohdassa että Malmbergin tulisi pysyä hiljaa. Sanon vain, että ennen kuin hän panee yleiset filosofistyyppiset asettamuksensa ja kannanmäärittelynsä toimimaan reaalisten ilmiöiden tutkimuksessa ja selittämisessä ja saa tässä aikaan jotain K. Pietilän teoriaan ver-

rattavissa olevaa, mieluummin jopa sen ylittävää, on keskustelua mielestäni turha jatkaa. Tämä Malmbergilta toivomani panos voisi laukaista keskustelun siitä kehästä, jota se minusta on jäänyt kiertämään. Ylläoleva vastine ei täksi laukaisijaksi riitä. Niinpä toteankin - semminkin kun Malmbergin mukaan olisi vain johdonmukaista että sulkin itseni pois pätevien keskustelijoiden auditoriosta (po. joukosta?) - että tämä keskustelu päättyy osaltani tältä erää tähän.

Veikko Pietilä

Takaisin Eisensteiniin

Pertti Hemánuksen mukaan sosiologia tiedotusopin emotieteenä olisi joutunut antamaan tilaa psykologialle. Tällaisen siirtymän arviointi vaatisi toki oppihistoriallisen analyysin samoin kuin se, että onko sosiologia ollut tiedotusopissa emotiede ja minkä tradition tai suuntauksen piirissä. Mutta olettakaamme Hemánuksen tavoin, että psykologia on tullut tiedotusoppiin uudelleen, uudella tavalla. Tämä uusi tapa näkyy juuri Seppo Auran tutkielmassa, jota Hemánus arvioi (Tiedotustutkimus 2/1984). Aura yrittää psykologisen toiminnan käsitteellä tarkastella, kuinka elokuva voisi aktivoida katsojan, saada hänet toimimaan maailman suhteen mielekkäällä tavalla.

Hemánuksen mukaan Aura psykologisoi aktivoivuuden. Tästä seuraisi, että tuon uuden tavan, toiminnan psykologian tuomisen tiedotustutkimukseen, mahdollisuudet tiedotusopillisten kysymysten ratkaisuun jäävät abstrakteiksi. Miten näin voidaan sanoa?

Hemánuksen mukaan Auran tarkastelu (oikeammin: toiminnan kategorian sovel-lutusyritys elokuvan vastaanotossa) "jäi aktivoitumisen sinänsä tasolle", jolloin "todellinen aktivoitumisprosessin sisältö voi olla mikä tahansa". Hemánus siis esittää, että A.N. Leontjeviltä ja P.J. Galperinilta lainattu ajatus on abstrakti eikä tarkastele toimintaprosessia. Tämä